

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 23 februari 1915 kl. 1 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 92, har herr Magnusson i Skövde hemställt »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета förslag till bestämmelser, varigenom tillverkare av frukt- och bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, fruktmarmelader, lemondpulver och likartade surrogat åläggas att å etiketter och omslag till saluhållen vara förutom tillverkarens namn angiva de ingredienser, varav respektive varor äro tillverkade, och att Kungl. Maj:t vidtager de åtgärder i övrigt, som i ärendet äro erforderliga.» *Motionen.*

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Vid övervägande av förevarande motion har det synts utskottet angeläget att först och främst bringa i åtanke, hurusom i vårt land redan länge gjort sig gällande ett trängande behov av lagstiftning mot förfalskning av livsmedel i allmänhet. I gällande allmän lag finnes icke någon mot sådan förfalskning riktad bestämmelse mer än den i 22 kap. 13 § stafflagen, som stadgar ansvar för den, som säljer ont för gott, mängt för omängt eller det, vari han vet fel vara, utan att sådant uppenbara. Av en del rättsfall, som förekommit, framgår emellertid, att detta lagrum icke äger sådan effektivitet, att det är ägnat att råda bot *Utskottet.*

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 13 saml. 2 avd. 2 häft. (Nr 2).

på missförhållandena å detta område. Det var uppenbarligen med anledning härav, som kungl. medicinalstyrelsen i september 1913 ingick med en underdånig framställning om vidtagande av åtgärder för åvägbringandet av en lagstiftning mot livsmedelsförfalskning. Att likväl icke något hittills åtgjorts i saken, torde bero på att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sedan dess påkallats av viktigare och mera brådskande angelägenheter.

Då utskottet sålunda icke kunnat undgå att till en början fästa uppmärksamheten på det redan länge trängande önskemålet om åstadkommande av en effektiv lagstiftning mot livsmedelsförfalskning i allmänhet, har skälet givetvis varit, att föreliggande motion i sin mån direkt ger anledning till en dylik erinran. Såsom av densamma framgår, avser den nämligen en lagstiftning beträffande vissa särskilda slag av livsmedel — bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, frukt-marmelader, lemonadpulver och liknande surrogat — i fråga om vilkas tillverkning åtskilliga allmänt existerande missförhållanden påvisas. Av utskottet i riklig mängd tillgängligt material framgår, att nämnda av motionären antydda missförhållanden i själva verket vunnit en utbredning, som icke minst bland fackspecialister och för den allmänna hälsovården ansvariga ämbetsmyndigheter påkallat allvarlig uppmärksamhet. Till belysande av hithörande frågor må anföras några av på området kompetenta bedömare gjorda uttalanden.

I lantbruksakademiens handlingar och tidskrift 1911 påpekar överkontrollören, fil. d:r Carl von Schéele det bedrägeri, för vilket allmänheten blir utsatt, så länge användningen av sackarin är tillåten vid framställning av närings- och njutningsmedel, varefter det beträffande läskedrycksindustrien, där detta bedrägeri i särskildt hög grad gör sig gällande, heter: »Denna industri förtjänade egentligen sitt eget kapitel. Sådan den ter sig i fabrikerna på landsbygden, är det i sanning en sorglig fabrikation, med bedrövliga råvaror och bedrövliga fabrikat. Och man kan naturligen ej finna det annat än nedslående, att, medan våra skogar äro fulla av bär, varav de förträffligaste läskedrycker till billigt pris skulle kunna beredas, dricker man här i landet uteslutande konstgjorda produkter, vilka, varken beträffande arom eller näringsvärde, på något sätt kunna jämföras med verkliga bärsaft. Vid undersökningar av dessa läskedrycker påträffas ofta sådana, som uteslutande bestå av sackarin, färgämne, konstgjord essens, kolsyra och vatten utan något som helst näringsvärde. De flesta fabriker torde nog använda någon liten sockertillsats för att göra varan fylligare, men för övrigt endast sackarin och andra konstprodukter. Konsumtionen av dessa konstgjorda

läskedrycker, vilkas verkliga värde på intet sätt svarar emot det pris de betinga och vilka utöva en förödande konkurrens med läskedrycker av mera gedigen sammansättning, är för närvarande stadd i stark ökning.»

I Svensk kemisk tidskrift 1912 publiceras av ingenjören Thure Sundberg, kemist vid hälsovårdsnämndens födoämneskontroll i Stockholm, en del å hälsovårdsnämndens laboratorium utförda undersökningar av i handeln förekommande bär- och fruktsafter, varvid det som resultat av undersökningarna fastslås, »att en stor del av bärsafterna utgöras av rena konstprodukter, utan att etiketten i något av de undersökta fallen anger varans verkliga art. Köparen kan alltså ej av det yttre avgöra, om han får en naturlig bärsaft eller en konstprodukt; däremot förekomma bedrägliga beteckningar, såsom när en starkt glykoshaltig produkt, som innehåller essence och tjärfärgämne, men tydligen är fri från bärsaft, kallas: »prima sockrad hallonsaft», eller när en annan konstprodukt är försedd med orden: »Hushållskokad, ren natursaft garanteras». Av det anförda drar författaren slutsatsen, att »man utan vidare bör kunna enas om, att en saft, som säljes under benämningen »hallonsaft» eller »sockrad hallonsaft» skall utgöras av den ur hallon utan otillbörlig vattentillsats vunna saften endast försatt med socker. Detsamma gäller andra *bärsafter*. Och beträffande *konstsafter* bör man fordra, att varans art av konstprodukt tydligt anges på etiketten». — Beträffande hälsovådligheten av ifrågavarande essencer och färgämnen yttrar sist anförda auktoritet följande: »Att bevisa att dylika konstprodukter äro hälsoskadliga och därför hemfallna under hälsovårdsstadgans föreskrifter torde endast i sällsynta undantagsfall vara möjligt, men nog synes en ohindrad tillverkning och försäljning av vilka blandningar som helst under namn av allmänt använda födoämnen och njutningsmedel innebära ett experimenterande med människors hälsa. Dessutom utgör nu rådande efterlåtenhetssystem en allvarsam fara för den lojala lifsmedelshandeln».

Av det anförda är fullt tydligt, att den industri — och härmed avses huvudsakligen läskedrycksindustrien — som i vårt land uppstått genom tillverkningen av här ifrågavarande varor, utvecklats sig sålunda, att våra vanligast förekommande läskedrycker i allmänhet äro att anse som konstprodukter. De innehålla — förutom naturligtvis vatten och kolsyra — huvudsakligast citronsyra, socker, färgämnen samt s. k. frukt- eller bäressens. Essensen, som ger läskedrycken dess smak och karaktär, köpes i de allra flesta fall utomlands, huvudsakligast i Tyskland och Danmark. Antingen framställes den på rent kemisk väg eller utgöres

den av mer eller mindre oblandade destillat eller extrakt av de olika frukt- eller bärsorterna. Även färgämnen köpas huvudsakligast utomlands. Att läskedrycksindustrien slagit in på sådana vägar synes vara beroende på å ena sidan svårigheten att få av ren bär- eller fruktsaft beredda läskedrycker att hålla sig samt å andra sidan den större bekvämlighet vid tillverkningen, som användandet av essenser och färgämnen erbjuder. Det anses emellertid, att de olägligheter, som sålunda hittills stått hindrande i vägen för användande av ren bär- eller fruktsaft i läskedryckshanteringen, lätt skulle kunna övervinnas och att, om så kunde ske, läskedrycksindustrien skulle komma att tvingas in på andra vägar än de nuvarande, varigenom kunde vinnas fördelar av stor nationalekonomisk betydelse. De avsevärda summor, som nu gå till utlandet för inköp av essenser och färgämnen, skulle komma vår inhemska bär- och fruktsaftstillverkning till godo och sålunda stanna inom landet. Ett sådant förändlande av läskedrycksindustrien skulle även med hänsyn till det allmänna hälsotillståndet vara önskvärt, då det väl kan ifrågasättas, om de konstproducerade läskedryckerna i längden äro nyttiga för hälsan.

Vad här ovan anförts rörande läskedrycker torde kunna i stort sett sägas jämväl om safter och bärviner.

Det synes utskottet ställt utom allt tvivel, att ett verkligt behov föreligger, att åtgärder vidtagas av den art, som i motionen avses, till förekommande av det lindrigast sagt oegentliga förfarande, som allmänt praktiseras av industrien på hithörande område. Ett höjande av densamma vore därigenom att förvänta, då åtgärder av berörda slag mer än nu är fallet skulle bidra till att rikta allmänhetens uppmärksamhet på skillnaden mellan naturprodukt och konstprodukt, och det i samma mån torde kunna antagas, att från fabrikanternas sida ett livligare intresse än hittills skulle göra sig gällande att utfinna metoder för ett ändamålsenligt användande av frukt- och bärsaft i industrien.

Utskottet är jämväl ense med motionären däri, att den för ändamålet erforderliga utredningen bör ske i samband med den bebådade, här ovan omnämnda utredningen om livsmedelsförfalskningar och åtgärder däremot, och detta så mycket hellre, som önskvärheten av ifrågavarande utredning av kungl. medicinalstyrelsen bland annat motiverats just med påpekande av de beklagliga missförhållanden, som inom läskedrycksindustrien redan länge kunnat iakttagas.

Vad beträffar själva de av motionären föreslagna åtgärderna torde

lämpligheten av att å etikett eller omslag upptaga *alla* i varan ingående beståndsdelar starkt kunna ifrågasättas, dels av den anledningen, att en fabrikant, med hänsyn till konkurrensen på området, icke skäligen bör tvingas till att alltför fullständigt angiva varans sammansättning, dels av det skälet att genom ett dylikt fullständigt angivande av varans ingredienser knappast skulle åstadkommas vad motionären åsyftar, i det att i många fall den stora allmänheten säkerligen ej skulle få klart för sig vad etiketten innebär. Däremot borde vid bötesansvar föreskrivas skyldighet för fabrikant, som tillhandahåller vara, vilken icke är att anse som naturprodukt, att å etikett eller omslag låta anbringa — förutom tillverkarens namn — benämningen »konstprodukt». Men för att ett sådant stadgande må kunna bliva effektivt erfordras uppenbarligen bestämmelser om vad som menas med naturprodukt och vad som menas med konstprodukt, varvid givetvis måste gälla, att som konstprodukter böra betraktas alla sammansättningar, däri ingå färgämnen och essenser, oavsett om dessa senare äro utdragna ur frukt och bär eller beredda på rent kemisk väg.

Om dylika bestämmelser bleve fastslagna torde det icke bliva nödigt att, såsom i motionen ifrågasatts, föreskriva särskilt ansvar för falska uppgifter om sammansättningen å etikett eller omslag. Därest tillverkaren enligt lag har skyldighet angiva en vara som konstprodukt, men i stället anbringa en etikett, varav köparen för anlåtes antaga att den är naturprodukt, måste han uppenbarligen anses förfallen till ansvar enligt 22 kap. 13 § strafflagen.

I fråga om tillsynen å efterlevnaden av de ifrågasatta bestämmelserna torde kunna anordnas kontroll i ungefärlig överensstämmelse med föreskrifterna i kungl. förordningen angående kontroll å tillverkningen av margarin m. m.

Mot de fördelar, som en lagstiftning å området i fråga medför, torde knappast kunna uppvisas några nackdelar. Den komme ju att lämna hela den nu bedrivna industrien på området oberörd och endast rikta sig mot den illojala konkurrensen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета förslag till bestämmelser, varigenom tillverkare av frukt- och bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, fruktmarmelader, lemonadpulver och likartade surrogat åläggas att an-

tingen genom anbringande å saluhållen vara av etiketter, varå förutom tillverkarens namn angivas de ingredienser, varav respektive varor äro tillverkade, eller annorledes medverka till förhindrande av naturprodukters förväxlande med konstprodukter, ävensom att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder i övrigt, som i ärendet äro erforderliga.

Stockholm den 16 februari 1915.

På utskottets vägnar:

WALTER KANT.

Vid förevarande ärendes slutbehandling hava varit närvarande: herrar *Kant*, *O. Nilsson* i Örebro, *Svensson* i Skönsberg, *Hellberg* i Ljungskile, *Sjögren*,*) *Nilsson* i Antnäs, *Persson* i Västervik,*) *Lindström*,*) *Sundberg**) samt *Mossberg*.*)

*) Icke närvarande vid utlåtandets justering.